

קמ"ן שריון בחזית הלחימה: עדות אישית לנפילת האלוף אברהם מנדלר (אלברט) ז"ל

אל"ם (בדימ') אליהו חיים

במלחמת יום הכיפורים הייתי בדרגת רב-סרן, אחרי תפקיד קמ"ן (קצין מודיעין) חטיבה 188 וסגן קמ"ן אוגדה 252. באותם ימים שירתתי בבה"ד 15 כמדריך צוות בקורס קציני מודיעין, לצידם של דני רוטשילד, אורן שחור וחיים שפירא.

האלוף אברהם מנדלר זמן קצר לפני שנהרג (באדיבות ארכיון צה"ל ומערכת הביטחון. צלם: מוריס קושלביץ)

במנמ"ש (מינוי משני) הוצבתי לתפקיד קמ"ן חטיבת שריון 164 - חטיבת "הראל", שהייתה בפיקודו של אלוף-משנה אברהם ברעם. החטיבה לחמה בסיני תחת פיקוד אוגדה 252. בשלב הבלימה הגנה החטיבה על ציר הגידי, ובהמשך חצתה את התעלה והגיעה עד לעדבייה שעל חוף מפרץ סואץ, מדרום לעיר סואץ, למרגלות ג'בל עתקה.

לפני המלחמה

או כל חומר מודיעיני אחר על גזרת סיני. **בבוקר יום ראשון, שבעה באוקטובר**, נסעה מפקדת החטיבה על שרשראות הזחל"מים (זחלי למחצה) ובכלי רכב לבאר שבע. בשעות הצהריים הגענו לעיר, ואז הסתבר כי במודיעין הפיקוד כלל לא ידעו על בואנו וסירבו לתת לנו את החומר המודיעיני הנדרש. בהתערבות מפקד החטיבה קיבלנו רק מפות קוד "סיריוס" 1:100,000 ו-1:50,000, אך לא קיבלנו כל חומר מודיעיני אחר, לרבות: חוברות מבנה הצבא ויחידותיו, סוגי חימוש, דוחות מודיעין על פריסת היחידות, מצב אויב עדכני ועוד...

חטיבה 164 עברה מפיקוד המרכז לפיקוד הצפון, חודשים אחדים לפני פרוץ המלחמה. בסיס החטיבה שכן במחנה "נפתלי", ליד צומת "גולני". בימי הכוננות שלפני המלחמה תגברה גזרת רמת הגולן בחטיבה 7 (צוותי הטנקים ללא הטנקים), והצטיידה בטנקים של חטיבה 179. הטנקים של חטיבה 7 נותרו מפוזרים במרחבי פיקוד הדרום.

אחד הטנקים הסמוכים אליי שמע את קריאות העזרה שלי ברשת הקשר, זיהה את הכוח המצרי וירה ופגע בנגמ"ש הפיקוד שהוביל

סגן קמ"ן אוגדה 252. עובדה זו סייעה לי מאוד בקבוצת הפקודות החטיבתית, ביכולת להסביר למפקדים על השטח, מבנה יחידות האויב, סוגי הנשק שבהם הוא משתמש וכדומה... במשך הלילה רוב הטנקים המיועדים לחטיבה הגיעו לרפידיים, על גבי מובילים.

בבוקר יום שני, שמונה באוקטובר, התחלנו בתנועה מבצעית לעבר התעלה. בצוהרי היום הגענו לאזור הגידי ונערכנו להגנה. התמקמתי עם הזחל"ם שלי במדרון של התעוז "מצווה" (התעוזים היו רחוקים יותר מהתעלה, כקו שני). פלוגת הסיור פרסה תצפיות במקומות שולטים שכיסו את גזרת הלחימה של החטיבה.

באזור התעוז מצאתי רובי קלצ'ניקוב ותחמושת - שהותירו אחריהם כוחות קומנדו שנסוגו מהאזור. עתה היה לי נשק אישי ראוי, במקום האקדח (ללא תחמושת) שנשאתי. בזחל"ם שלי הותקנה משקפת 20X120,

לעת ערב התייצבנו באוגדה 252 ברפידיים. קיבלנו תדריך כללי ומשימה להתפרס להגנה באזור צומת הגידי - מתחם "עופרה", לאורך ציר החת"ם (חיל התותחנים). למזלי, שנה קודם לכן הייתי בתפקיד

מחלקת המודיעין של חטיבה מימין עומד הקמ"ן חיים אליהו (ארכיון המל"ם)

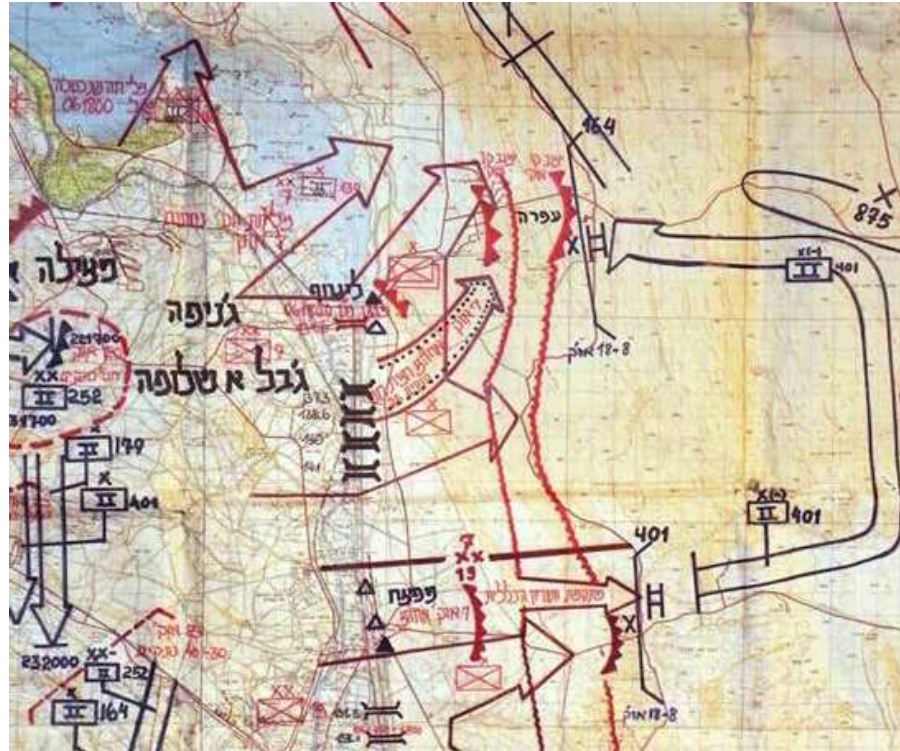
פרוץ המלחמה

בשישה באוקטובר, יום פרוץ המלחמה, הגעתי עם מפקד החטיבה למפקדה, התחלנו בהתארגנות ובגיוס כוחות החטיבה, כשהמשימה שהוטלה עלינו הייתה בלימת הכוחות הסוריים ברמת הגולן. בערב קיבלנו שינוי משימה: פיקוד הצפון העדיף להותיר בגזרתו את חטיבה 179 הוותיקה, ועלינו הוטל לאסוף את הטנקים של חטיבה 7 מגזרת פיקוד הדרום ולחבור לאוגדה 252 בסיני.

עוד באותו לילה שלחתי חלוץ ממחלקת המודיעין החטיבתית לפיקוד הדרום, כדי לקבל חומר מודיעיני עבור כוחות החטיבה, לרבות את מפות השליטה "סיריוס". חשוב להדגיש כי לחטיבה לא היו מפות

מפת הגזרה ופריסת הכוחות (ארכיון המל"ם)

שבאמצעותה צפיתי על גזרת הלחימה. אולם, כל אימת שעליתי לעמדת תצפית – נורה לעברי פגז מטנק מצרי שהסתתר בין שלדי טנקים פגועים. בלית ברירה, הורדתי את המשקפת לקרקע והצבתי אותה על חצובה. את הדיווחים העברתי לזחל"ם בצעקות או שניגשתי אליו רגלית. עד יום שבת, 13 באוקטובר, התנהלות הלחימה הייתה סטטית – ירי מסיבי של טנקים וארטילריה מצריים.

יד הגורל הביאה לנפילתו של מפקד האוגדה בדיוק במקום שבו נהרג המפקד המצרי באותו היום, בהפרש שעות ספורות בלבד. מכה כואבת ניחתה על האוגדה

ראוי להזכיר כי בליל 12-13 באוקטובר התקיימה במוצב הפיקוד המצרי, בלחץ סובייטי, קבוצת פקודות להמשך המתקפה מזרחה, לעבר המעברים. מתקפה זו אמורה הייתה להתקיים ב-13 באוקטובר, למשך אליה את כוחות צה"ל, ובכך להקטין את הלחץ על סוריה ולהציל את צבאה מתבוסה מוחצת. שני מפקדי הארמיות המצריות והרמטכ"ל שאזלי התנגדו לכך, בטענה (מוצדקת) שציאה מרדיוס ההגנה של מטריות הטילים – תמיט אסון על הצבא המצרי. ואולם, הנשיא סאדאת הכריע על המשך המתקפה, אך זו נדחתה ליום המחרת, 14 באוקטובר. נראה כי חלק מהכוחות לא ידעו על דחייה זו!

המצרים ידעו להילחם...

בשבת, 13 באוקטובר, כמדי יום, פתחו המצרים בהפגזה ארטילרית מסיבית. בשעות לפני הצהריים זיהיתי שורות של מאות חיילים נעים רגלית, כמו בהסתערות "פלנגות", לרוחב הגזרה שלנו. הם היו במרחק של כשניים-שלושה קילומטרים; חלקם נשאו מזוודות של טילי נ"ט (נגד טנקים) "סאגר". דיווחתי על כך ברשת הקשר למפקד החטיבה, שהוכנסה לכוננות קרבית. הטנקים עלו לעמדות ועיני כולם היו נשואות מערבה לעבר החיילים המצריים. כשאלה הגיעו לטווח של כקילומטר או קילומטר וחצי, כל חיילי חיל הרגלים נשכבו על הדיונות ונעלמו מהעין, כאילו "בלעה אותם האדמה". והינה, כעבור דקות אחדות, עפו לעברנו מאות טילי "סאגר" נגד טנקים, במקביל להפגזה ארטילרית כבדה.

כעבור שעה לערך החלה, בחסות הפגזה ארטילרית כבדה, ההסתערות של הכוח המצרי:

זחל"ם המודיעין של חטיבה 164 (ארכיון המל"ם)

חטיבה 15 (משורינת עצמאית, של ארמייה 3), מתוגברת, תקפה לרוחב הגזרה שלנו, מציר הגידי ודרומה. טורים של טנקים ונגמ"שים חדישים הסתערו לעברנו, כשחלקם נעו לאורכו ומשני צידי הציר.

הייתי בטוח שכאן מסתיימת המלחמה שלי, כמו גם חיי. צעקתי בקשר לעזרה, אך כולם היו עסוקים בהדיפת המצרים, ולא קיבלתי כל מענה...

תוך זמן קצר הגיע הכוח המצרי לעובי המערך שלנו. מפקדם, שהוביל את המתקפה מתוך נגמ"ש (נושא גייסות משוריין) פיקוד, הוליך טורים משוריינים שנעו על הדיונות משני צידי הציר, ישירות לעבר עמדתי. הייתי בטוח שכאן מסתיימת המלחמה שלי, כמו גם חיי. צעקתי בקשר לעזרה, אך כולם היו עסוקים בהדיפת המצרים, ולא קיבלתי כל מענה... הטנקים שלנו ביקשו אש ארטילרית על כוחותינו (!) וגם ירי מקלעים מטנקים סמוכים, כדי לסלק מעליהם את חיילי חיל הרגלים שטיפסו על הכלים בניסיון להשחיל רימונים לתוכם. הטנקיסטים סגרו

ולנסוע לאחור. צעקותינו עזרו והוא הצליח להרחיק את הנגמ"ש לפני שהפגז הבא יעלה אותו באש. הכוונה אותו לתאג"ד (תחנת איסוף גדודית) שהייתה מאחורינו, שם למרבה הצער, נקבע מותם של מפקד האוגדה, ראש לשכתו **איתן סגל**, ארבעה לוחמים והעיתונאי **רפאל (רפי) אונגר**. יד הגורל הביאה לנפילתו של מפקד האוגדה בדיוק במקום שבו נהרג המפקד המצרי באותו היום, בהפרש שעות ספורות בלבד. מכה כואבת ניחתה על האוגדה.

עם רדת החשיכה ולאחר "הטקס" היומי של מטח הארטילריה של האויב, עליתי למקום נפילתו של אלברט, אספתי את הציוד שהיה מפוזר בשטח: אקדה, מפות ופריטים אחרים. אלה נמסרו למשפחות הנופלים. את הפיקוד על האוגדה קיבל האלוף **קלמן מגן**, שכעבור ימים אחדים, אחרי הפסקת האש, נפטר מהתקף לב בקרון השינה שלו. הנגמ"ש שבו מצא אלברט את מותו הועבר אליי לקראת צליחת התעלה ב-18 באוקטובר, לאחר שפורק מצידו ונשטף היטב.

בבוקר יום ראשון, 14 באוקטובר, החלה המתקפה המצרית, שנדחתה ביום, לרוחב כל הגזרה. כאמור, היה זה מהלך שהרמטכ"ל המצרי התנגד לו, מה שעלה לו בהדחה מתפקידו. לעומת זאת, צה"ל ציפה וייחל למתקפה המצרית, שהגשימה את התחזיות הקודרות של הרמטכ"ל שאזלי: בתוך שלוש שעות בלבד איבדו המצרים 200 טנקים ונגמ"שים רבים, שננטשו בשדה הקרב. צה"ל איבד שישה טנקים בלבד.

מפלה זו של הצבא המצרי הייתה המפתח לתחילת התקפת הנגד של צה"ל לעומק מצרים ממערב לתעלה, ולכיתור הארמייה השלישית, בדרך לסוף המלחמה בחזית זו.

הכוח המצרי וירה ופגע בנגמ"ש הפיקוד שהוביל, כשזה היה כבר בטווח הנשק הקל, כחמישים מטרים ממני. הנגמ"ש המצרי ספג פגיעה, אך לא התפוצץ ולא בער. ראינו את צוותו קופץ ממנו, ורינו לעברם בנשק האישי שלנו (שהקומנדו המצרי "באדיבותו" השאיר לנו בשטח), ואז, כמו באורח פלא, כוח האויב מולי נעצר ולא התקדם עוד. בשאר הגזרה נמשכה הלחימה מטווחים של מטרים אחדים, בין הטנקים המצריים לטנקים שלנו.

בדיוק כשהמצב נראה נואש, סבו המצרים על עקבותיהם בהותירם בשטח טנקים, נגמ"שים והרוגים.

ההסבר שלי לנסיגת המצרים הוא כי דחיית ההתקפה ל-14 באוקטובר, כנראה לא הגיעה לכוח זה במועדה.

מפקד האוגדה, האלוף מנדלר, נהרג

מפקד האוגדה האלוף **אברהם מנדלר** - "אלברט", שמע את המולת הקרב ברשת החטיבתית. כשהסתיים הקרב הוא בא לעמוד מקרוב על המתרחש בשטח. כשהגיע בשעות הצהריים לגזרתנו, ראיתי את הנגמ"ש שלו עמוס האנטנות המזדקרות אל על. אנשי הצוות עמדו כשפלג גופם העליון מחוץ לנגמ"ש. כשחלפו על פנינו צעקנו לעברם לעצור, אך הזעקות שלי ושל חבריי, לבל יעלו לקו הרכס, לא נשמעו.

אשר יגורנו בא לנו: פגז מצרי פגע במרכז "אשכול האנשים" וכולם צנחו לתוך הנגמ"ש. הנהג ההמום ירד מהכלי ורץ לעברנו. מייד הורינו לו לשוב אליו

משמאל: קמ"ן אוגדה 252 סגן-אלוף יוסי תמיר, מימין (בפרופיל): קמ"ן 164, חיים אליהו (ארכיון המל"ם)

מדפים ונלחמו על חייהם. היינו בעמדה מעט מתחת לקו הרכס, בגובה שאפשר לי תצפית על כל הגזרה. פגזי ארטילריה, טילים נגד טנקים ופגזי טנקים - עפו לעברנו מכל רוחב החזית. בזחל"ם שלי נפצע חייל מרסיס של פגז וטופל במקום, היתר "התקפדו" בתוכו בהמתנה לבלתי נודע.

הכוח המצרי שהסתער עלינו הגיע למרחק של כמאה-מאתיים מטר מהזחל"ם שלי. המשכתי לבקש ברשת הקשר שיטפלו באויב. המצרים כבר היו ממש על הרכס שלנו והיה ברור לי שהסוף מתקרב. אבל, הגורל רצה אחרת. למרבה המזל, בכל המהומה, אחד הטנקים הסמוכים אליי שמע את קריאות העזרה שלי ברשת הקשר, זיהה את